

ЕМБЛЕМАТИЧЕН ФИЛОСОФСКИ ВИПУСК НА СОФИЙСКИЯ УНИВЕРСИТЕТ НА 40 ГОДИНИ

Философи 1981. 40 години по-късно. Продължаващи истории
(Юбилеен сборник)

Съставители: Анета Тушева, Атанас Пашалиев, Валентин Канавров,
Красимир Грудев, Таня Желязкова-Тея, Татяна Дронзина, Цветан Давидков.
2021. София: изд. „Стилует“, 318 с., ISBN 978-619-194-068-4

Проф. д.с.н. Цветан Давидков

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Резюме. Рефлексите върху индивидуалния и колективния опит са ценен източник на познание. Юбилейният сборник „Философи 1981. 40 години по-късно. Продължаващи истории“ представя един от най-емблематичните випуски в историята на Философския факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски“. Сборникът представя синтезирания колективен образ и менталитет на отличаващо се поколение философи – активни, успешни и запомнящи се личности.

Ключови думи: философски випуск; курс философи; университет; философия

През последните 20 години се разви жанрът *история чрез лични разкази* (Elenkova et al. 2012), (Mutafchieva et al. 2005), (Koleva 2020), (Koleva et al. 2004), (Koleva et al. 1999). Фокусът е насочен към различни изследователски полета, но неизменната координата е *миналото* („видяно“ – преживяно – интерпретирано). Осмислено. Пътеводител е структурата на разказа: „Бихте ли разказали за...?“. *Местата на паметта* не са безпроблемни. В диалога между *скептика* и *ентузиаста* (Koleva et al. 1999, p. 7) за смисъла и резултата от това усилие (история, съставена от лични разкази) аргументите са в полза на ентузиаста. „Ще влезете в историята, ако Ви запиша“ (Mutafchieva et al. 2005, p. 13).

Рефлексите върху индивидуалния и колективния опит са ценен източник на познание. Юбилейният сборник „Философи 1981. 40 години по-късно. Продължаващи истории“ (по-нататък: *Philosophers 1981*) представя един от най-емблематичните випуски в историята на Философския факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски“. В сборника е синтезиран ко-

лективният образ и менталитет на отличаващо се поколение философи – „активни, успешни и запомнящи се личности“ (Philosophers 1981). „...днес вече е утвърдена представата за наличието на многообразие от идентичности..., които могат съвместно да съществуват и контекстуално да бъдат проявявани поотделно или в съвкупност“ (Koleva-Zvancharova 2021, p. 17). Текстът е *документ на времето*, защото „През личните истории на всеки в 40-годишен период между 1981 и 2021 година прозират социалните, политическите, икономическите, образователните, научните и културните жалони на времето на прага между два икономически строя“ (Philosophers 1981, p. 2).

Съвременните послания на учителите (И. Цонева, Ц. Бояджиев) задават рамката и контекста: „Четиридесет години след завършването! Това значи, че пътят нагоре е извървян, за него са били необходими и ум, и талант, и дързост... Предстои пътят надолу...“ (Philosophers 1981, p. 17). Тъй като винаги съм възприемал философията като „изкуство да се задават въпросите, на които всеки е длъжен да отговори сам“, ролята на учителя е да очертае „полето на смислените отговори“ и да дава кураж на ученика да тръгне по нелекия път на самостоятелното мислене“ (Philosophers 1981, p. 17). В текста, въз основа на *пътя нагоре и полето на смислените отговори*, колективният субект рисува собственото си усещане за *Курса – Университета – Философията*.

Курсът – специфичната „синергия на специални хора, надарени с благородство, философски дух и емпатия“ (Philosophers 1981, p. 214). „... атмосферата на тази среда определяше много страни от моето поведение и характер. Това са хора знаещи, можещи, успели, интелигентни, дружелюбни, сърдечни, съпричастни, ярки индивидуалности... Удоволствие и гордост е, че съм била сред тях и до тях. Изпитвах почит, уважение, възхищение. Чувствайки се част от цялото, носех отговорността и стремежа да се представя достойно, израствах и постигах зрелостта на уравновесен и разумен човек...“ (Philosophers 1981, p. 66). „Животът на курса носеше не само багрите на „философския романтизъм“, но и „цвета и патоса“ на „живата“ общност на млади хора в разцвета на младостта си, приоритетно устремени към учението, но не обсебени от „философски изолационизъм“... (Philosophers 1981, p. 78). „Нашето обучение беше интересно. Впрочем, интересно го правеха повечето преподаватели, но и самата интелектуална атмосфера в курса... тя е отличителният белег на нашия курс...“ (Philosophers 1981, p. 92). „...от нашия курс тръгнаха най-много преподаватели и изследователи в областта на философията и обществените науки; надали само заради пиенето и пиенето той е курсът с най-много докторирали и хабилизирани, с най-много работещи по специалността си. Затова му казват и „професорския випуск“ (Philosophers 1981, p. 111 – 112). „Феноменален във всяко отношение курс. Това е може би, като цяло, най-силният в теоретично отношение и реализирал се в „профанния“ свят курс в специалност „Философия“ в СУ „Св. Климент Охридски“ в новото време“ (Philosophers 1981, p. 127).

Университетът – Времето – Ние. „Незабравими за мен са неформалните срещи и дискусии, в които без агресия и разрушителни страсти се разколебаваха или утвърждаваха различни идейни позиции. Толерантността и добронамереността обаче бяха все тъй неизменни характеристики на атмосферата във Факултета“ (Philosophers 1981, p. 46). „През цялото следване изпитвах невероятно интелектуално удоволствие от общуването с преподавателите и асистентите ни, както и с колегите ми. Все повече растеше у мен удовлетворението, че уча в Университета, и то философия... Без да усетя, кръгзорът и културата ми се разширяваха, мисленето ми и подходът към нещата ставаха по-задълбочени и многопластови“ (Philosophers 1981, p. 62). „Най-яркият спомен от тези четири години следване (1977 – 1981) е именно тази интелектуална атмосфера – яко четене, желание за бързо напредване във философията, добри семинари по много дисциплини, дискусии с професорите, асистентите и колегите, философски битки в различни дисциплинарни групи..., посещения на театри, изложби, кина“ (Philosophers 1981, p. 91). „Образованието ми в Софийския университет, преподавателите, колегите... всичко това ми даде посока и си остава безценен капитал в буквалния и преносния смисъл. Дава ми и досега хоризонт и смисъл“ (Philosophers 1981, p. 199). „Годините в Университета, и особено в нашата специалност, запомних най-вече с либерализма на преподаването и общуването... от лекциите ...бликаше безграничната свобода на философската мисъл. А това – на фона на ... консерватизма на тогавашното ни общество – за мен беше нещо ново, невиджано, освобождаващо“ (Philosophers 1981, pp. 45 – 146).

Философията. Философията в нас. „Всеки, който престъпи прага на философията, отначало трябва да бъде готов за послушание и всеотдайност, а впоследствие, когато започваш да усвояваш нейните исторически и предметни определености, се обсебваш до такава степен от нея, че метаморфозата да бъдеш непокорен, е въпрос на време и ситуация“ (Philosophers 1981, p. 82). „... да се занимаваш с философия, за мен винаги е било шанс да се дистанцираш от потока на ежедневието, да провериш някои съмнения, да постигнеш вътрешна свобода и да преоткриваш смисъла на нещата“ (Philosophers 1981, p. 45). „По принцип безкритичността никога не е била позитивна и полезна. Разбира се, празната критичност – също. Философският поглед на съмнението винаги е търсил и ще търси категоричността на безспорните доказателства и докато не ги намери, не би приел нищо за истина“ (Philosophers 1981, p. 67). „А най-общо ценните неща за мен от изучаването на философия са усещането за свобода, свободата да избираш пътя, който да следваш, способността да анализираш и търсиш“ (Philosophers 1981, p. 54). „Философстването е чисто светопораждащо мислене, а не резониране на събития или изказване на мнение за щяло и нещяло“ (Philosophers 1981, p. 95). „Всъщност философското образование и до днес за мен остава най-ценно

с това, че ни учи да атакуваме „по навик“ границите на човешкия разум въпреки себе си и зад пределите на собственото си самосъзнание. Затова и досега на тези, които искат да се занимават с философия, казвам, че това е може би най-интересното, но със сигурност и най-опасното занятие на света“ (Philosophers 1981, p. 146). „През цялото време философското ми образование беше фундамент, който направляваше и мисълта, и действията ми, независимо от характера на професионалните задачи. Вечното изкушение да проблематизираш, да търсиш интелектуални проблеми при „очевидното“, да строиш аргументации...“ (Philosophers 1981, p. 259).

„В изследването на собствената си история философията всъщност допринася за самопознанието на човека и човечеството, показвайки както образците на мисленето, така и онези пропуснати в суетата на всекидневието възможности, *тематизирани* от различни мислители“ (Denkov et al. 2001, p. 15).

Визионерството е отличителна черта на „просветения ум“. В състояние ли са съвременните форми на философстване да очертаят контурите на Пътя? „... глобалните кризи от 2008 насам създават потенциал за рехабилитиране на философията...“; тя „би могла да зададе ориентири и... дълбоко преосмисляне на съществуващите парадигми и модели за развитие, за откриване на визии и решения за бъдещето на човечеството... за човека и неговото призвание“ (Philosophers 1981, pp. 48 – 49). „Не технологията, не дигитализацията и изкуственият интелект ще рестартират еволюцията на планетата, те самите са проблем, ако не и най-големият, пред човечеството. Решението може да дойде от новия поглед към най-дълбоката същност на реалността, на който е способна изследователската нагласа и философия, отърсили се от оковите на статуквото, от континенталната схоластика и догматика“ (Philosophers 1981, p. 74). „Продуцирането и потреблението на „завършените философски системи“ ще бъде загуба на екзистенциално време. Вероятно „дебелите книги“ ще си останат само в библиотеките. „Късите“ и ефективни теоретични конструкции за **решаването на конкретни проблемни ситуации** „ад хок“ ще бъдат доминиращи“ (Philosophers 1981, p. 88). „Състоянието и **развитието на света зависи не от масите, класовата борба и от отделните партии**, а от намирането на **коалиционни формули на заедността**, иновативните технологии, адекватната властова система с капацитет и визия за решаване на конкретни проблеми и ангажираност на свободните и активни граждани в техното определяване“ (Philosophers 1981, p. 88).

Днес живите представители на „Философи – випуск 1981“ пребивават в общи, пресичащи се и отблъскващи се пространства – житейски, академични, идейни, политически, институционални... „Пътят нагоре е извървян... предстои пътят надолу“ (И. Цонева). Енергията отстъпва място на опита; зрелостта (а може би *глупостта*!?) открива нови форми на изява. Имаме ли

достатъчно основание да твърдим, че и днес сме част от критическата съвест на обществото? Отстояваме ли претенцията на философията да бъде лоно на смисъла?

„Старият кон знае Пътя. Но не спирай, защото, без да продължиш да се качиш на Планината, не можеш да се любоваш на височината на небето; без да слезеш в Долината, няма да почувстваш възторга от дълбочината на земята“ (Philosophers 1981, p. 81).

ЛИТЕРАТУРА

ДЕНКОВ, Д., ВАРДЖИЙСКА, Е., 2001. *Философия за XI клас*. София: Просвета. ISBN 978-954-011-302-9.

ЕЛЕНКОВА, В., КОЛЕВА, Д. (съст.), 2012. *Истории на историци (Биографични разкази – випуск '81)*. София: ПОЛИС. ISBN 978-954-796-040-4.

КОЛЕВА, Д., 2020. *Памет и справедливост (лични спомени и публични разкази за комунизма)*. София: CIELA. ISBN 978-954-283-219-5.

КОЛЕВА, Д., ГАВРИЛОВА, Р. (ред.), 2004. *На мегдана, на двете чешми (житейски разкази от с. Искър)*. София: Гутенберг. ISBN 954-9943-69-0.

КОЛЕВА, Д., ГАВРИЛОВА, Р., ЕЛЕНКОВА, В., 1999. *Слънцето на залез пак срещу мен (житейски разкази)*. София: ЛИК. ISBN 954-607-261-3.

КОЛЕВА-ЗВЪНЧАРОВА, М., 2021. *Непознатото наследство (валидиране на знания и умения в областта на културното наследство)*. София: Св. Кл. Охридски. ISBN 978-954-07-5175-7.

МУТАФЧИЕВА, В., ИВАНОВА, М., (ред.), 2005. *Историята, населена с хора (Българското общество през втората половина на XX век). I. Интервюта*. София: Гутенберг. ISBN 954-617-002.

ПАМПОВ, К., 2015. *По стъпките на спомена (разкази, импресии, размисли)*. София: Род. ISBN 978-954-476-066-3.

REFERENCES

DENKOV, D., E. VARDZHIJSKA, E., 2001. *Filosofija za 11. Klas*. Sofia: Prosveta [in Bulgarian]. ISBN 978-954-011-302-9.

ELENKOVA, V., KOLEVA, D., (sast.), 2012. *Istorii na istorici (Biografichni razkazi – vipusk '81)*. Sofia: Polis [in Bulgarian]. ISBN 978-954-796-040-4.

KOLEVA, D., 2020. *Pamet i spravedlivost (lichni spomeni i publichni razkazi za komunizma)*. Sofia: Ciela [in Bulgarian]. ISBN 978-954-283-219-5.

- KOLEVA, D., GAVRILOVA, R., (red.), 2004. *Na megdana, na dve cheshmi (zhitejski razkazi ot s. Iskyr)*. Sofia: Gutenberg [in Bulgarian]. ISBN 954-9943-69-0.
- KOLEVA, D., GAVRILOVA, R., ELENKOVA, V., 1999. *Slynceto na zalez pak sreshtu men (zhitejski razkazi)*. Sofia: Lik [in Bulgarian]. ISBN 954-607-261-3.
- KOLEVA-ZVANCHAROVA, M., 2021. *Nepoznatoto nasledstvo (validirane na znanija i umenija v oblastta na kulturnoto nasledstvo)*. Sofia: Sv. Kliment Ohridski [in Bulgarian]. ISBN 978-954-07-5175-7.
- MUTAFCHIEVA, V., IVANOVA, M., (red), 2005. *Istorijata, naselena s hora (Bylgarskoto obshtestvo prez vtorata polovina na XX vek). I. Intervjuta*. Sofia: Gutenberg [in Bulgarian]. ISBN 954-617-002.
- PAMPOV, K., 2015. *Po stypkite na spomena (razkazi, impresii, razmisli)*. Sofia: Rod [in Bulgarian]. ISBN 978-954-476-066-3.

EMBLEMATIC PHILOSOPHICAL CLASS OF SOFIA UNIVERSITY 40 YEARS LATER

Philosophers 1981. 40 Years Later. Continuing Stories (Anniversary Collection).
Editors: A. Tusheva, A. Pashaliev, V. Kanawrow, K. Grudev, T. Zhelyazkova-Teya, T. Dronzina, T. Davidkov. Sofia: Stiluet, 318 p., ISBN 9 78-619-194-068-4.

Abstract. Reflections on individual and collective experience are a valuable source of knowledge. The jubilee collection “Philosophers 1981. 40 years later. Continuing Stories” presents one of the most emblematic classes in the history of the Faculty of Philosophy of Sofia University “St. Kliment Ohridski”. The collection synthesizes the collective image and mentality of a distinctive generation of philosophers – “active, successful and memorable personalities”.

Keywords: philosophical generation; Course; University; Philosophy

✉ **Prof. DSc. Tsvetan Davidkov**

Sofia University “St. Kliment Ohridski”

ORCID iD: 0000-0001-5048-3141

15, “Ruski” Blvd.

E-mail: tzvetandavidkov@feb.uni-sofia.bg